

ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.14: 504(043)

Т. В. Сасенко¹

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

¹Київський національний авіаційний університет

Проблема екологічної освіти нині вийшла за національні межі і набула міжнародного значення. Досвід західних держав у впровадженні екологізації навчання передує національним заходам на 25...30 років, тому разом з переходом на принципи Болонського процесу у вищій школі вітчизняна система освіти мала б прийняти позитивні елементи екологізації дисциплін, напрямів підготовки фахівців, викладачів, учителів та широкої громадськості.

Ключові слова: сталий розвиток, освіта для сталого розвитку, екологічна освіта, екологічна підготовка студентів ВНЗ.

Постановка проблеми та її актуальність

Технологічні цикли нині складають в економічно розвинених країнах 3—5 років, що докорінно змінює завдання професійної підготовки кадрів. У зв'язку з цим постає низка завдань, що стосуються функціонування сучасної освіти, як системи забезпечення сталого розвитку суспільства, оновлення її змісту, форм і методів навчання, здатних «йти у ногу» з трансформаційними процесами за максимального збереження усталених біосферних умов.

Освіта сьогодні повинна максимально відповідати вимогам екологічного імперативу, актуальності проблем реалізації сталого (збалансованого) розвитку суспільства і природних екосистем. В Україні вся державна система управління охороною довкілля має гостру потребу в кваліфікованих фахівцях, державних службовцях, обізнаних з вимогами еколого-економічної політики, умовами реалізації Концепції сталого (збалансованого) розвитку. Проблема екологічної освіти нині вийшла за національні межі і набула міжнародного значення та характеру. Досвід західних держав у впровадженні екологізації навчання передує національним заходам на 25...30 років, тому разом з переходом на принципи Болонського процесу у вищій школі українська система освіти мала б прийняти і позитивні елементи екологізації дисциплін, напрямів підготовки фахівців, викладачів, учителів та широкої громадськості у цих країнах [1, с. 118].

Шлях до ноосферогенезу пролягає через поступову, послідовну, всезагальну екологізацію суспільства, економіки, що може бути успішно проведена професійно підготовленими та екологічно свідомими фахівцями з високою екологічною культурою і ноосферним мисленням: державними службовцями, керівниками усіх гілок влади, викладачами навчальних закладів. Обов'язковою умовою практичного упровадження екологічного імперативу та інтеграції у світову і Європейську спільноту є виконання національних екологічних законодавчих нормативно-правових актів, що мають бути узгоджені з міжнародними екологічними стандартами [3, с. 27].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Реальний екологічний стан України сьогодні характеризується як кризовий, а суттєве негайне його поліпшення вимагає значної екологічної компетентності держслужбовців усіх рівнів і секторів управління, тому активізація процесу екологічної підготовки фахівців, як державної, так і корпоративної разом з регіональними сферами, є об'єктивною вимогою сучасності [7, с. 63]. Нині мета екологічної освіти полягає в усвідомленні взаємозалежності і цілісності економічного, соціального, політичного, екологічного аспектів навколишнього середовища.

Відмінність екологічної освіти (ЕО) від освіти для сталого розвитку (ОСР) полягає у розумінні

поглиблення не тільки сучасної глобальної екологічної кризи, а й кризи управління. Тому вихід із ситуації спеціалісти бачать у зміні взаємовідносин штучних систем, створених людиною, і Природи, у реформах систем управління та розвитку теорій розбудови збалансованого суспільства, в організації ефективного екологічного менеджменту, аудиту, моніторингу в усіх сферах людської діяльності, в удосконаленні екологічної політики на всіх рівнях [4, с. 17].

Предметом ОСР мають стати умови і методи стабілізації соціо-природних систем, їх планування та стабільне управління. Але фундаментом для ОСР є екологічна освіта, яка забезпечує розуміння процесів, що відбуваються в природних і техногенних системах, формує і допомагає реалізувати ефективну екологічну політику, екологічну свідомість, етику, культуру. Екологічно сформована і витончена психологія дозволить ефективніше екологізувати господарчу діяльність, обґрунтовано вирішувати нерозривно пов'язані соціальні та екологічні проблеми [5, с. 443].

Освіта повинна мати корені у реальному житті, вибудовувати навчання на основі дій з виявлення і вирішення місцевих та регіональних екологічних проблем. ЕО та ОСР розвиваються разом, де сталий (збалансований) розвиток розглядається як структуротвірний фактор системи освіти в цілому, як освітня галузь і окремий предмет [6, с. 23].

Мета статті — виявлення невідповідностей у напрямках розвитку освітньої галузі у задекларованих державою документах, пріоритетах країни, визначених при підписанні міжнародних угод, зокрема «Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку», та методологічними підходами у формуванні Стандартів освіти, навчальних планів, програм для ВНЗ.

Виклад основного матеріалу

У контексті міжнародної та національних стратегій сталого (збалансованого) розвитку, підготовлених науковцями [2, с. 189], становленні освіти для вказаного суспільства розроблена програма екологічної освіти державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, керівників підприємств, установ, організацій, комунальних служб. Реалізації програми для держслужбовців управлінського сектору передбачала навчальні курси за блоками у залежності від спеціалізації і напрямів підготовки, а також розробку додаткових лекцій, орієнтованих на конкретні галузі виробництва — енергетику, промисловість, транспорт, агросферу тощо.

XX ст. означилося неймовірним розквітом раціоналізму, яким сьогодні пронизана вся суспільно-економічна і освітня діяльність. Активна, дедалі глибша поляризація природного та штучного призвела до «хронічної шизофренії», а відтак — до глобальної екологічної кризи, долати яку, перш за все, треба засобами відродження духовності: пропагандою природного способу життя, творчості, гармонізацією усіх суспільних інститутів, реформуванням системи освіти, виховання. Свого часу Г. С. Сковорода писав, що весь світ складається із «двох натур: одна — видима, друга — невидима», а древні вважали, що всесвітній розум — першоджерело знань, до якого має прагнути проявлена матерія, у тому числі Людина. На Сході велике значення надавали ролі Вчителя-Майстра, завдання якого вбачалось у приведенні особистості до «стану співзвуччя з блаженством існування».

Сучасна культура пропонує широкий вибір віртуальних переживань, чим спонукає відчуження від реальності, Природи, самої Людини, як особистості. Цей стан посилюється згубною практикою відносин з довкіллям, за якого нормою є необмежена експлуатація на біотичному і абіотичному рівнях. Технології навчання, зазвичай, є кабінетними, формальними, відірваними від життя, реальних умов роботи та суспільних відносин. Проблеми не вирішуються, а «заговорюються», вказуючи на кризу влади, суспільної організації і відповідальності. До керівництва залучаються не професіонали, а люди з найближчого оточення «сильних світу», без спеціальної фахової підготовки та досвіду практичної роботи, що принижує престиж освіти та її роль у державі.

Краща світова практика є іншою. Починаючи з 1972 р. всі міжнародні форуми стосовно екологічних проблем планети визнали *необхідність упровадження глобальної екологічної освіти, як сучасного інструменту пізнання світу, рушійної сили суспільних змін на шляху становлення екобезпечного розвитку. Екологічна освіта не може бути відірваною від дійсності, її проблем, методів вирішення, вона є одночасно метою і засобом проголошеного в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) курсу «sustainable development».*

Намагання використати досягнення науки, техніки, технологій для компенсації негативного відчуження від Природи не принесли очікуваних результатів, але здатні підсилити роль традиційних освітніх засобів, які мають бути змінені у відповідності до сучасних вимог і можливостей. За до-

помогою досвідченого викладача, Вчителя, гармонійної організації навчального процесу має формуватися максимально достовірний образ Природи, Людини, її творчості у біосферній майстерні, де панують вічні, суворі, невблаганні Закони, Принципи, Правила.

Історія свідчить, що усім грандіозним перетворенням ойкумени передувало попереднє створення людською думкою мислеформи, яка потім, завдяки винахідливості, працездатності homo sapiens, втілювалась у реальність. Наше майбутнє також народжується сьогодні, а засобами його формування мають слугувати ретельний і цілеспрямований відбір змісту, форм, методів навчання та *організація виваженої, гармонізованої системи екологічної освіти, розрахованої на всі вікові категорії, особливо, молодь*. Аудиторією має бути сама Природа, різнобарвний, різноплановий, чудовий навколишній світ, який дуже далекий до повного розуміння та пізнання. Навчання має проходити толерантно, не у імперативному ключі, що не допускає особистісного, неповторного, іноді надзвичайно талановитого пояснення дійсності, плекання образу майбутнього, заради якого, фактично, здійснюється освітній процес.

Важливим принципом екологічної освіти має стати не нав'язування студенту (свідомо чи підсвідомо) стереотипів і дій, а прищеплення цілісного (холістичного) світобачення. *Знання варто підкріплюватися відповідною емоційною пам'яттю, тоді вони стають максимально вмотивованими*, оскільки засвоюються не тільки лівою, а й правою півкулями головного мозку. Практика життя свідчить: суха, гола логіка — продукт лівої півкулі, що привів суспільство до холодного раціоналізму та згаданого вище діагнозу. *Процес навчання має стати життєвим дороговказом до пошуків вирішення екологічних проблем через особистісні переживання, що швидше приведуть до екобезпечного розв'язання проблем*.

Диференціація наукових напрямів збільшується, фрагментарність і абстрактність багатьох сучасних знань унеможлиблює їх продуктивне використання у реальності, що гальмує формування цілісного світогляду та моделювання наслідків для майбутнього. Принципи раціоналізму знову й знову закладаються у підвалини соціо-економічної, ідеологічної розбудови, а суспільство спрямовується по старому колу, щораз більше *нівелюючи важливу місію освіти зростанням ваги відносної свідомості, яка не здатна шанувати Вічне, Високе, Святе*. Відповідальність науки сьогодні дуже висока, вона має розвиватися у обов'язковому морально-етичному супроводі, щоб *відродити мистецтво екожиття і екотворчості*.

До завдань екоосвіти треба віднести виховання образного світосприйняття, мислення, абсолютної свідомості, заснованих на роботі обох півкуль головного мозку, що дасть можливість уникнути не тільки діагнозу шизофренії, а й відновити здатність до інтуїції. На занятті варто створювати ситуації переживання інформації, аналітичного осмислення, природно вплітати екологічний ідеал у навчальний процес, заснований на інтерактивній співтворчості, синкретичному дійстві, синергетичному впливі.

Ефективне сприйняття матеріалу лежить через пізнавальну активність слухачів, про що писав ще Ж. Ж. Руссо у XVIII ст. У 1997 р. розпочато використання відеофільмів, навчальних телепередач за сприяння науково-методичної комісії з екології МОН України під головуванням професора Г. О. Білявського. Після перегляду і рецензування відеоматеріалів рекомендовано до використання в навчально-виховному процесі понад 200 касет з фільмами, які є суттєвим доповненням до теоретичного курсу. Це значно підвищує засвоєння екологічних знань не тільки слухачами, а й викладачами профільних дисциплін. Позитивний досвід впровадження відеотек у навчальний процес, особливо, під час проведення практичних занять, мають Національні авіаційний, аграрний, педагогічний, Дніпропетровський та Вінницький державний університети, Національний еколого-натуралістичний центр МОН України та ін.

Науково-виробниче підприємство «Еко-Україна», у доповнення фільмів з екоосвітньої тематики, пропонувало створити відеододаток до курсу «Основи екологічних знань» і одноіменного підручника для загальноосвітніх навчальних закладів (автори: Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй, І. Ю. Костіков), одного з кращих вітчизняних підручників цього напрямку. Роботу планувалося проводити з використанням архівних матеріалів США, Канади, Австрії, Угорщини, Чехії, Польщі. Без сумніву, відеододатки до навчальних курсів з екології у супроводі кваліфікованих коментарів викладачів значно покращили б рівень екоосвіти і виховання на всіх ланках вітчизняної системи освіти, з перепідготовкою кадрів включно, підвищення кваліфікації, навчання керівників підприємств і організацій, держслужбовців різних рангів, працівників органів самоврядування, депутатів усіх рівнів.

До інтерактивних методів роботи на практичних і семінарських заняттях, які суттєво закріплюють знання, уміння і навички студентів, відносять роботу з екологічними картами (серія карт Украї-

ни, виданих під науковим керівництвом В. А. Баранівського), а також з екологічними атласами, першими серед яких були атласи Дніпропетровської, Харківської, Житомирської, Полтавської областей та м. Києва. Студенти зацікавлено виконують індивідуальні завдання з порівняльної характеристики екологічних умов, особливостей формування ландшафтів, заповідних територій, можливостей покращення стану забруднених районів, великих і малих міст, промислових зон, об'єктів, виробничо-територіальних комплексів.

За наявності відповідного технічного обладнання слухачі могли б створювати свої телероботи з екологічної проблематики, що служили б своєрідним екологічним літописом селища, міста, району їх проживання, бо часто студенти і учні більше знають про далекі країни та континенти, ніж про рідний край. *Роботи власних університетських телестудій своєчасно оприлюднювали б факти небалого, непрофесійного керівництва і робили б велику послугу у справі відновлення екологічного стану довкілля, сприяли б наведенню належного санітарного порядку урбанізованих територій, давали актуальний матеріал для ЗМІ з метою своєчасного інформування широкої громадськості.* Тоді, можливо, керівники та депутати усіх рівнів відповідальніше ставилися б до своїх обов'язків, а не лише обіцянками напередодні виборів.

Варто збільшити терміни усіх практик студентів (ознайомчу, навчальну, технологічну, переддипломну), зробити їх змістовними, насиченими польовими і лабораторними дослідженнями, поїздками у різні природно заповідні та промислові зони держави, у ідеальному варіанті — порівняти практичну дію екологічного законодавства в Україні та у країнах Заходу і Сходу (Європейському Союзу, Азіатських державах).

Особливу увагу слід приділити навчанню майбутніх вчителів екології, які мають бути екологічно свідомими, культурними, освіченими, оскільки їм самим треба виховувати екологічний світогляд, мислення, екологічну етику, відповідальність майбутніх особистостей. Тут ще багато психолого-педагогічних проблем, але їх можна вирішувати при професійному і зацікавленому підході та належній увазі суспільства, керівників усіх щаблів влади, які мають розуміти, що сьогоднішніми діями формується загальне для всіх майбутнє.

На сьогодні існує достатня нормативно-правова база з питань розвитку національної вищої освіти, але входження останньої у загальноєвропейський простір, модернізація, позитивне реформування і підвищення якості науково-освітньої діяльності, вдосконалення управління та матеріально-технічного забезпечення проводиться вкрай повільно і не завжди ефективно. Багаторічний досвід педагогічної роботи автора у провідних столичних ВНЗ свідчить про те, що інноваційний клімат цих структур поки що тільки мрія і, можливо, досить далека перспектива, зокрема у ЕО і ОСР, тому вони не забезпечують нині якісну екологічну підготовку фахівців на рівні європейських і світових вимог, а також не формують всебічно та гармонійно розвинених особистостей.

До постійного оновлення знань, високої професійної мобільності, виїзду за кордон на роботу більшість студентів вищої школи (80—90 %) не готові через слабку мовну підготовку, малий або зовсім відсутній досвід роботи за фахом, недостатню психологічну адаптацію до змінних соціально-культурних умов і ринкових особливостей економіки. За даними МОН України динаміка прийому до ВНЗ свідчить про зменшення кількості вступників до закладів I—II рівнів акредитації і збільшення загального числа абітурієнтів за рахунок вступників до ВНЗ III—IV рівнів. Такий процес триває з 1994 року і викликає занепокоєння з приводу зниження якості вищої освіти і нівелювання її до статусу подовження неякісного навчання у загальноосвітніх закладах. Вступ до ВНЗ гарантується, в основному, через оплачувані інститути доуніверситетської підготовки, які активно «узгоджують» розрив між шкільним атестатом і вимогами до вступу у вищу школу, ліквідовуючи недоробки шкільних вчителів, покращуючи матеріальний стан працівників вищої освіти.

ВНЗ нині мріють про контрактників, що сплачують за навчання, ставляться до них менш строго ніж до тих, хто навчається за держбюджетним замовленням, яке, фактично, таким не є, бо розподілу за направленнями давно не існує. За стрімкою динамікою життя, черговими революційними змінами, що травмують психіку, породжують стреси, відчуття невпевненості, розпачу, образи, особливо у молоді, ми знову втрачаємо елементарні людські якості доброти, любові, підтримки, небайдужості до долі підростаючого покоління, яке більше цікавить не кількість прийнятих освітніх постанов і планів, а як складеться їх особиста доля у майбутньому, в нестабільному соціумі, з випереджаючими темпами споживацьких устремлінь, нахилів, потреб.

Комп'ютеризація має бути не ціллю, а засобом навчання, допомагати вдосконалювати освітній процес, а не міняти його краші традиційні підходи. *Вчитися треба у Вчителя, Викладача, Майстра, а не у машини — це і є базисом екологічної освіти, яка інтегрує дисципліни у створенні макси-*

мально повної картини світу і, в той же час, ініціює особистість до розкриття значного внутрішнього потенціалу і нескінченного процесу самопізнання. ВНЗ за своїм статусом є осередками наукових розробок, досліджень, що покликані формувати і вдосконалювати основу сучасної освіти, розкривати творчий потенціал викладачів, завантажених часто другорядною працею, гармонізувати навчальний процес та соціальний стан суспільства.

Створювати додаткові інноваційно-освітні структури (центри), на нашу думку, не варто. Це давня хвороба, коли корисна справа обростає безліччю бюрократичних шаблів, які не допомагають, а тільки заважають у роботі та перетворюються на її гальмо. Нові форми і методи навчання упродовжуються викладачами — професіоналами, Майстрами своєї справи, яких необхідно забезпечувати достатнім допоміжним персоналом замість додаткового керівництва над ними. Центри та інститути інноваційних методик не є панацеєю у покращенні викладацької роботи, але яскрава ознака нашого часу: нині модно організувати новий структурний підрозділ замість компетентного розгляду і вирішення питання. Зайве й координувати пошук, надумувати неприродні моделі і форми підготовки — кожен ВНЗ має подбати про кафедри на чолі з провідними фахівцями відповідної галузі. Невеликі творчі колективи одноступені, очолені визнаними професіоналами, здатні проводити ефективні майстер-класи, продуктивні тренінги за конкретними напрямками освітньої діяльності та спеціалізації ми.

Інноваційні технології, спрямовані на забезпечення соціальних та культурних потреб людини, повинні сприяти досягненню суспільного прогресу, активізації та розширенню міжнародної наукової комунікації, демократизації, гуманізації освіти. Але на практиці все проходить складніше — нехтуються глибинні, формуючі чинники психолого-педагогічних підходів процесу навчання, до яких у гонитві за «валом» «не доходять руки». Пошуки універсальності, багатогранності, гнучкості та ефективності сучасного освітнього процесу ні до чого конкретного, серйозного, дієвого не привели, крім додаткового навантаження на викладача, якому творчо, ініціативно не дають працювати, а нав'язують зверху «відповідні рішення» любителі дутих новацій, масових заходів, красивої і величної звітності.

Заслужують на увагу інтерактивні методики викладання: рольові ділові ігри, моделювання, робота в малих групах, дискусії за участі провідних фахівців галузі, обмін досвідом із закордонними колегами, діалоги, полілоги, інтеграція кращого вітчизняного досвіду у світову освітню практику, створення постійно діючої бази даних з освітніх нововведень.

Таким чином, національна система освіти, виходячи з катастрофічного екологічного стану держави та вимог Стратегії ЄК ООН для освіти для сталого розвитку, має усі підстави і умови для поглиблення ролі, значення змісту, форм, методів екологічної освіти на всіх ланках навчання. Настав час долати видимі негаразди через відновлення духу, який матиме вирішальне значення для майбутнього. Відродження національних традицій, що відбувається в Україні, покликане сприяти подоланню духовної кризи, здатне повернути природну людську свідомість, а не штучно сформовану, насаджену теоретиками та ідеологами, сповідувачами жорстоких і односторонніх матеріалістичних проєктів. Колишні проповідники докоряли дохристиянському або язичницькому віруванню, що воно приносило у жертву своїм Богам людей. А скільки ж вони принесли людських життів на вівтар власних ідеалів — важко підрахувати! Сьогодні це питання не обговорюється, тихо замовчується, але саме воно привело до *необхідності переорієнтації освіти на нові виміри духовності і гармонійності.*

Висновки та рекомендації

Освітня діяльність має сконцентрувати усі педагогічні зусилля на розвитку природних творчих паростків, що ґрунтуються на осмисленому знанні, душевному розумінні, сердечному відчутті, на всьому тому, що притаманне виключно людському і властиве кращим національним традиціям усіх народів, у тому числі й українського. Звичайно, технології освіти мають змінитися, отримати інноваційний екологічний статус задля розв'язання існуючих проблем, створених за відсутності у навчанні природного, а не збюрократизованого принципу людиноцентризму.

Духовність людини є основою її творчості, а знання — це безсмертя, бо вони абсолютні і вічні. Ці категорії у гармонії дають синергетичний результат, що *народжує новий тип творчої особистості з чітким розумінням етичних меж своєї компетентності і відповідальної практичної діяльності.* Мудрість проявляється не актуальним знанням, а потенціями розуму. Виховуючи людей мудрих можна спокійно думати про завтрашній день, а даючи тільки знання — *плекаємо небезпе-*

ку однобокості, одномірності, споживацтва, «зоологічних інстинктів». Платон підкреслював: «Справедливо називати найбільшою мудрістю прекрасну і величну гармонію».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білявський Г. О. Проблеми реалізації в Україні програми ЄЕК ООН «Освіта для екобезпечного (сталого) розвитку» / Г. О. Білявський, Т. В. Саєнко // Екологія і ресурси : зб. наук. праць. — 2007. — вип. 16. — С. 90—97.
2. Бойченко С. В. Екологічна освіта — основа сталого розвитку суспільства. Проблеми і перспективи вищої школи : моногр. / С. В. Бойченко, Т. В. Саєнко. — К. : університет «Україна», 2013. — 502 с.
3. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку [«Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні»]. — К. : ПРООН/ГЕФ, 2007. — 184 с.
4. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку : моногр. в 3 ч. / за ред. В. Шевчука, В. Кухара. — К. : ПРООН Україна, 2007.
5. Психология человека от рождения до смерти / под ред. А. А. Реана. — СПб : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. — 656 с.
6. Тимочко Т. В. Мета і завдання Всеукраїнської екологічної ліги у галузі екологічної освіти та виховання / Т. В. Тимочко // Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи : матер. Всеукраїнської наук.-практ. конфер. — К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2000. — С. 23—26.
7. Основи професійного навчання з екологічної політики і управління : навч.-метод. посіб. / [В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін, та ін.]. — К. : Геопринт, 2002. — 78 с.

Рекомендована кафедрою екології та екологічної безпеки ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 17.11.2014

Саєнко Тетяна Василівна — д-р пед. наук, професор, професор кафедри екології, e-mail: sladova@yandex.ru
Національний авіаційний університет, Київ

T. V. Saienko¹

Harmonization of theoretical and practical environmental training of University students

¹Kyiv National Aviation University

The problem of environmental education today went beyond national boundaries and gained international significance. Experience of Western countries in the implementation of greening training for 25...30 years preceding national measures, so with the transition to the principles of the Bologna process in higher education of our education system had to take the positive elements of ecological disciplines, areas of training, lecturers, teachers and the general public.

Key words: sustainable development, education for sustainable development, environmental (ecological) education, environmental training of university students.

Saienko Tetiana V. — Dr. Sc. (Ped.), Professor, Professor of the Chair of Ecology, e-mail: sladova@yandex.ru

T. V. Saenko¹

Гармонизация теоретической и практической экологической подготовки студентов высших учебных заведений

¹Киевский национальный авиационный университет

Проблема экологического образования нынче вышла за национальные рамки и приобрела международное значение. Опыт западных стран по внедрению экологизации обучения на 25...30 лет предшествует национальным мерам, поэтому вместе с переходом на принципы Болонского процесса в высшей школе отечественная система образования должна была принять позитивные элементы экологизации дисциплин, направлений подготовки специалистов, преподавателей, учителей и широкой общественности.

Ключевые слова: устойчивое развитие, образование для устойчивого развития, экологическое образование, экологическая подготовка студентов ВУЗов.

Саєнко Тетяна Васильевна — д-р пед. наук, професор, професор кафедри екології, e-mail: sladova@yandex.ru